

การสร้างความเข้มแข็งของทุนมนุษย์ในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชาวอีสานล้านนาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

Strengthening Human Capital for Community-Based Tourism of Esan-Lanna Community for promoting Sustainable Tourism

Pattaraporn Jiramahapoka

Siam University

บทคัดย่อ

การสร้างความเข้มแข็งของทุนมนุษย์ในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชาวอีสานล้านนามีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาศักยภาพทุนมนุษย์ด้านการท่องเที่ยวของชาวอีสานล้านนา 2) เพื่อพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ด้านการท่องเที่ยวของชาวอีสานล้านนาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การศึกษานี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ขอบเขตการวิจัยในครั้งนี้มุ่งเน้นศึกษาชุมชนชาวอีสานล้านนา อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย โดยศึกษาจากเอกสาร บทความวิชาการและการเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม จากกลุ่มตัวอย่างที่ประกอบด้วยกลุ่มผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการที่พักโฮมสเตย์ ผู้ประกอบการร้านอาหาร ผู้ประกอบการสินค้าทางการเกษตร ประชาชนชาวบ้าน และผู้อาวุโสท้องถิ่น รวมทั้งสิ้นจำนวน 19 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) การสนทนากลุ่มย่อย (Small Group Discussion) และการสนทนากลุ่มแบบเจาะจง (Focus Group) โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและแบบกึ่งโครงสร้าง แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า การสร้างความเข้มแข็งของทุนมนุษย์ในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนชาวอีสานล้านนา ได้แก่ 1) การแบ่งปันข้อมูล 2) การกระจายรายได้และผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม 3) การทำให้ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของทรัพยากรและเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา 4) การส่งเสริมให้ระบบการจัดการเพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือนโดยใช้กิจกรรมการท่องเที่ยว 5) การสร้างเครือข่ายระหว่างชุมชน

คำสำคัญ : ทุนมนุษย์ การสร้างความเข้มแข็ง การท่องเที่ยวโดยชุมชน การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

Abstract

Strengthening Human Capital for Community-Based Tourism of Esan–Lanna Community has purposed to 1) Analyze current situation, problems and potential of Community Based on tourism of Esan–Lanna 2) Develop the human capital potentials in tourism fields to promote sustainable tourism. The research is a qualitative research. This research scope focuses on Esan–Lanna Community Chiang Saen District, Chiang Rai, which studied from documents, academic journals and field trip with collection from selected group which included community leaders, homestay owners, restaurant owners, grocery owners, agriculture product owners, local specialists and local seminar master altogether for 19 people. The data is collected by in-depth interview, small group discussion and a focus group discussion which used structured interviews and semi-structured method record form of group discussion, observation of participation and content analysis. The study indicated that strengthening human capital for community based tourism of Esan–Lanna community are 1) sharing information 2) income distribution and fair benefits 3) to make the community feel own and to participate in development 4) to promote the managing system to facilitate the learning process between villagers and visitors through tourism activities 5) Community Networking.

Keywords : human capital, strengthening, community-based tourism, sustainable tourism

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่มนุษย์ใช้เพื่อตอบสนองต่อความต้องการการเรียนรู้ เพิ่มพูนในเรื่องประสบการณ์ และการค้นหาความหมายของตัวเอง เพื่อประโยชน์ส่วนบุคคล วัตถุประสงค์ในการเดินทางท่องเที่ยว มีอยู่หลากหลายไม่ว่าจะเป็นเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อประโยชน์ทางธุรกิจ เพื่อเยี่ยมญาติและครอบครัว หรือเพื่อศึกษาหาความรู้ การท่องเที่ยวยังช่วยสร้างประโยชน์ในทางสังคม กล่าวคือเพื่อให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจ มีการกระจายรายได้สู่สังคม มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งจากผู้มาเยือนและเจ้าบ้าน ณ จุดหมายปลายทาง การท่องเที่ยวในอดีตจะเน้นการท่องเที่ยวแบบมวลชนคือ เพื่อให้ได้ปริมาณของจำนวนนักท่องเที่ยว จึงมีการอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวตลาดหลัก โดยเน้นจำนวนนักท่องเที่ยวเป็นสำคัญ แต่ในปัจจุบันแนวโน้มทางการท่องเที่ยวเริ่มมีให้คุณค่าและความสำคัญกับกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างประสบการณ์ทางการท่องเที่ยว ปัญหาหลักที่พบคือชุมชนที่อยู่ในแหล่งท่องเที่ยวยังขาดความรู้ ความเข้าใจ การบริหารจัดการทางการท่องเที่ยว ความร่วมมือและสามัคคีกันในกลุ่มของผู้นำชุมชน ชาวบ้านในพื้นที่ ส่งผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมทางวัฒนธรรม ทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมให้เกิดกระแสอนุรักษ์ให้นักท่องเที่ยวและคนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมทางการท่องเที่ยว เพื่อส่งเสริมให้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน (Erwin, 1976; Cohen & Uphoff, 1980) จึงได้เกิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism: CBT) เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและคนในชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม การท่องเที่ยวโดยชุมชนมุ่งเน้นกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ เพื่อสร้างประสบการณ์ให้แก่นักท่องเที่ยว กุญแจสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จได้ คือคนในชุมชนที่จะเป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรมทางการท่องเที่ยวจะต้องมีความเข้มแข็ง มีเป้าหมายและวิสัยทัศน์และเห็นประโยชน์ร่วมกันเพื่อให้การบริหารจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ร่วมแบ่งปันผลประโยชน์และผลตอบแทนอย่างเท่าเทียมและยุติธรรม (Kornpetpanee, S. et al., 2007; Bailee, C. et al., 2015)

ชุมชนอีสานล้านนาอยู่ในพื้นที่จังหวัดเชียงราย แยกจากอำเภอเชียงแสนไปทางทิศตะวันออกตามถนนสายเชียงแสน-เชียงของ เลียบลำแม่น้ำแม่โขงไประยะทางจากอำเภอเชียงแสนถึงชุมชนชาวอีสานล้านนาประมาณ 12 กิโลเมตร ชุมชนชาวอีสานล้านนา โดยมีจุดเริ่มต้น เมื่อปี พ.ศ. 2506 ชาวบ้านได้อพยพครอบครัวมาจากจังหวัดร้อยเอ็ด ยโสธร สกลนคร กาฬสินธุ์ สุรินทร์ และจังหวัดใกล้เคียงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มาตั้งรกรากอยู่ที่อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงรายเริ่มต้นจาก 7 ครัวเรือน ต่อมาครอบครัวจากอีสานอพยพมาเรื่อยๆ ปัจจุบันชุมชนชาวอีสานล้านนามี 210 หลังคาเรือน มีประชากรทั้งสิ้น 639 คน เป็นเพศชายจำนวน 314 คน และเพศหญิงจำนวน 325 คน ข้อมูล ณ วันที่ 20 ธันวาคม 2559 ชาวอีสานล้านนามีอยู่หลากหลายพื้นที่ในประเทศไทย เช่น ในจังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดพะเยา ซึ่งในแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างของชาติพันธุ์ ซึ่งชาวอีสานล้านนาจะมีอัตลักษณ์ที่เป็นของตนเอง สำหรับชาวอีสานล้านนาที่อาศัยในอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย อาศัยอยู่ในแหล่งพื้นที่ที่มีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์และมีความหลากหลายทั้งในเรื่องทรัพยากรทางธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์มีความผสมผสานระหว่างชาวอีสานที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในดินแดนของชาวล้านนา โดยชาวบ้านดั้งเดิมที่อยู่ในพื้นที่ชุมชนอีสานล้านนาและบริเวณใกล้เคียงเป็นกลุ่มคนที่มีเชื้อสายไตลื้อมีที่มาจากสิบสองปันนา ทางตอนใต้ของมณฑล

ยูนนานประเทศจีน ชาวไตลื้อมีวิถีชีวิตคล้ายคลึงกับชาวไทย เช่น การสร้างบ้านเรือนให้มีใต้ถุนสูง มีครัวในบ้าน การเลี้ยงสัตว์ นับถือศาสนาพุทธ การมีศิลปวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์ สะท้อนออกมาในรูปแบบของกิจกรรมต่างๆ อาทิ ฟ้อนรำ รำสิงโต หมอลำ บ้านพักโฮมสเตย์ การทอผ้า การเลี้ยงจิ้งหรีด การทำเกษตรสวนเสาวรสน สวนข้าวโพด การทำใบชา ถั่วดาวอินคา การประกอบอาหารและการท่องเที่ยวชมทัศนียภาพริมแม่น้ำโขง ความเชื่อในเรื่องพญานาค ซึ่งเป็นความน่าสนใจของชาวอีสานล้านนาที่นักท่องเที่ยวจะได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้ในวิถีชีวิตของชาวบ้าน ที่มีความไว้วางใจระหว่างกัน อาศัยอยู่แบบญาติพี่น้องของชาวอีสานในดินแดนล้านนา

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่าชุมชนบ้านท่าขันทองมีศักยภาพในหลายๆด้านทั้งในเรื่องของทรัพยากรทางธรรมชาติแหล่งท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรมประเพณีและสิ่งที่สำคัญที่สุดคือคนในชุมชนที่จะเป็นกำลังขับเคลื่อนการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อพัฒนา ต่อยอดให้ชาวบ้านมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เพื่อสร้างรายได้ให้คนในชุมชนสู่เป้าหมายในการมีเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่ดีอย่างยั่งยืน การศึกษาในครั้งนี้มุ่งศึกษาเรื่องการสร้างความเข้มแข็งของทุนมนุษย์ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชาวอีสานล้านนาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism: CBT) เป็นการท่องเที่ยวที่มีความเฉพาะตัวโดยมีฐานคิดมาจากเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และพัฒนาเป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ทั้ง 3 ด้าน คือ สิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม การท่องเที่ยวชุมชนมีระบบและกลไกในการให้ชุมชนเป็นเจ้าของและได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยว มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจ โดยคงไว้ซึ่งประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิต เพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของมนุษย์ มุ่งให้เกิดการยกระดับคุณภาพชีวิต ความยั่งยืนสู่ลูกหลานและเกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนในท้องถิ่น ทุกฝ่ายได้ประโยชน์ร่วมกันมีการกระจายรายได้สู่สาธารณประโยชน์ของชุมชนอย่างแท้จริง (Suansri, P., 2003; Etsuko, 2008; Goodwin & Santilli, 2009; Prasongthan, S., 2013) การจัดการการท่องเที่ยวในชุมชน สิ่งที่สำคัญคือ คนในชุมชนจะต้องเห็นความสำคัญและให้ความร่วมมือในการดำเนินงาน มีวัตถุประสงค์เดียวกัน เพื่อให้เกิดเป็นพลังในการขับเคลื่อนการทำงาน

ทุนมนุษย์ (Human Capital) มนุษย์นับเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่ามากที่สุดสำหรับชุมชน การให้ความสำคัญกับทักษะความสามารถและทักษะในการทำงานของมนุษย์ ยิ่งคนในชุมชนมีประสิทธิภาพการทำงานมากเพียงใดจะยิ่งส่งผลต่อผลประโยชน์ที่ส่วนรวมจะได้รับมากเท่านั้น ซึ่งผลตอบแทนที่ชุมชนจะได้รับจากความจงรักภักดีและความศรัทธาเริ่มสร้างสรรค์ ความพยายาม ความมุ่งมั่นในความสำเร็จ ความสำเร็จของมนุษย์มีทั้งความสามารถที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด (Innate) และเกิดจากการสะสมการเรียนรู้ โดยแต่ละบุคคลจะมีความแตกต่างตามยีนส์เฉพาะตัว ที่เป็นตัวชี้วัดความสามารถ คุณค่าความสำคัญนี้จะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เมื่อมีการลงทุนอย่างเหมาะสมทั้งในเรื่องความคิด การศึกษาและประสบการณ์ในอดีต (Baum, 2007; Wedchayanon, N., 2008; Kuslivan et al., 2010) การทำงานร่วมกันของคนในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้นำชุมชนเป็นกุญแจสำคัญในการทำงานเพื่อมุ่งให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงาน การให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมกันของบุคคลทุกภาคส่วนที่มีความเกี่ยวข้องในการทำงาน จะเป็นพลังที่จะก่อให้เกิดความเข้มแข็งและเป็นหนึ่งเดียวกัน

การมีส่วนร่วม (Participation) คือ กระบวนการที่บุคคล กลุ่มบุคคลได้มีสิทธิ และหน้าที่ในการแก้ไขปัญหา การเสนอความคิดร่วมกัน การร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผลและรับผิดชอบร่วมกัน เพื่อให้การทำงานเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่กำหนดไว้ กระบวนการมีส่วนร่วมจะต้องมีอิสรภาพ มีความเสมอภาค และมีความสามารถ (Tawinwadee, B., 2008) การมีส่วนร่วมแบ่งออกได้เป็น 4 รูปแบบ (Cohen & Uphoff, 1980) คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) คือ การกำหนดและลำดับความสำคัญ การตัดสินใจเลือกและดำเนินการร่วมกัน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) ซึ่งการมีส่วนร่วมในการดำเนินการจะต้องมาจากการแบ่งงานกันทำ และจะทำได้ด้วยวิธีการใด การให้การสนับสนุนในเรื่องทรัพยากรการทำงาน การให้ความช่วยเหลือเพื่อให้การทำงานนั้นๆ บรรลุผลสำเร็จ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) นอกจากผลประโยชน์ที่ได้รับที่เป็นตัวเงินและไม่ใช้เงิน สิ่งที่จะต้องคำนึงถึงคือการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมภายในกลุ่มบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) เป็นสิ่งที่จะต้องทำในการทำงานในขั้นตอนสุดท้าย เพื่อพิจารณาผลการทำงาน และนำไปปรับปรุงหากมีข้อผิดพลาดเกิดขึ้นระหว่างการดำเนินการ (White, 1982) กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดหากคนในชุมชนทำสิ่งต่างๆ เพื่อประโยชน์ส่วนรวมซึ่งการกระทำเพื่อประโยชน์ของคนส่วนมากในสังคม ผลลัพธ์คือการพัฒนาถิ่นที่อยู่และสังคมที่อาศัยอยู่ร่วมกัน

การพัฒนาชุมชน คือ กระบวนการในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของกลุ่มบุคคลเป้าหมาย มุ่งให้เกิดความเสมอภาคและกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม มุ่งให้คณะทำงานเพื่อชุมชนมีสำนึกของการเป็นสมาชิก รู้จักร่วมแรงร่วมใจ ร่วมกันแก้ไขปัญหา และเรียนรู้ที่จะรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมที่อยู่ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคมทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม กระบวนการเปลี่ยนแปลงที่มีโครงสร้างและระบบที่เหมาะสม ต้องอาศัยทรัพยากรต่างๆ ทั้งเงิน เวลา คน การพัฒนาชุมชนที่แท้จริงควรมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีความสุขสะดวกสบาย อยู่ดีกินดี ได้รับโอกาสด้านการศึกษา ผลตอบแทนที่เป็นตัวเงินและไม่ใช้เงิน (Nelson & Wright, 1995; Scheyvens, 2002) การพัฒนาสภาพจิตใจให้มีความสุขและความสันติ โดยการพัฒนาชุมชนมุ่งสร้างคุณค่าของชุมชนโดยมีการวางแผน กระบวนการวิธีการทำงาน แผนงานเพื่อส่งเสริมให้สภาพและชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้ดีขึ้น โดยให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในทุกๆ กระบวนการ ทั้งกระบวนการตัดสินใจ กระบวนการดำเนินการ และร่วมรับผลประโยชน์ (Tawinwadee, B., 2008) การพัฒนาชุมชนที่ประสบความสำเร็จ ไม่เพียงแต่ได้รับผลประโยชน์ทางวัตถุเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่หากหมายถึงความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงคุณภาพทุนมนุษย์อีกด้วย ทั้งในด้านทัศนคติ ทักษะ ความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ที่อยู่ในตัวบุคคลนั้นๆ

คำถามงานวิจัย

การสร้างความเข้มแข็งของทุนมนุษย์ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชาวอีสานล้านนาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาศักยภาพทุนมนุษย์ด้านการท่องเที่ยวของชาวอีสานล้านนา
- 2) เพื่อพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ด้านการท่องเที่ยวของชาวอีสานล้านนาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาการท่องเที่ยวโดยชุมชนชาวอีสานล้านนา โดยสามารถแบ่งได้เป็นประโยชน์ในเชิงวิชาการ เพื่อให้นักวิชาการหรือหน่วยงานที่สนใจสามารถนำข้อค้นพบที่ได้ไปใช้ในการศึกษาหรือทำโครงการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ได้ และประโยชน์ในเชิงสังคม เพื่อให้ชุมชนชาวอีสานล้านนาและผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อมูลที่ไปใช้ในการพัฒนาชุมชนเพื่อส่งเสริมให้มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนสืบไป

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ขอบเขตของการวิจัยในครั้งนี้มุ่งเน้นการศึกษาเฉพาะกลุ่มประชากรชุมชนชาวอีสานล้านนา อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย โดยศึกษาเนื้อหาเรื่องการสร้างความเข้มแข็งของทุนมนุษย์ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยมีขอบเขตการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรในการศึกษาครั้งนี้คือชาวอีสานล้านนาที่อาศัยอยู่ในชุมชน
  - การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จำนวน 3 คน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือก คือ อาศัยอยู่ในชุมชนอีสานล้านนามาไม่น้อยกว่า 30 ปี ในการสัมภาษณ์เชิงลึกนี้ ผู้ที่อยู่ในกลุ่มสนทนากลุ่มย่อยและสนทนากลุ่มแบบเจาะจงไม่ได้นำมาพิจารณาในการศึกษา
  - การสนทนากลุ่มย่อย (Small Group Discussion) จำนวน 2 กลุ่ม กลุ่มละ 2 คน เกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้สัมภาษณ์คือ เป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่อีสานล้านนา อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนอีสานล้านนามาไม่น้อยกว่า 20 ปี ในการสนทนากลุ่มย่อยนี้ ผู้ที่อยู่ในกลุ่มการสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่มแบบเจาะจงไม่ได้นำมาพิจารณาในการศึกษา
  - การสนทนากลุ่มแบบเจาะจง (Focus Group) จำนวน 1 กลุ่ม มีผู้เข้าร่วมสนทนาจำนวน 12 คน แบ่งออกเป็น เพศชาย 5 คน เพศหญิง 7 คน เกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้สัมภาษณ์คือ มีอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนอีสานล้านนามาไม่น้อยกว่า 35 ปี ในการสนทนากลุ่มแบบเจาะจงนี้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนไม่ได้นำมาพิจารณาในการศึกษา
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลวิจัย (Ryan, 1995) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง
  - ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล ชื่อ อายุ อาชีพ
  - ตอนที่ 2 ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชาวอีสานล้านนา
  - ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการสร้างความเข้มแข็งของทุนมนุษย์ในชุมชน
  - ตอนที่ 4 ความคิดเห็นเพิ่มเติมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้ และแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ใช้การสัมภาษณ์ในด้านข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล ข้อมูลการท่องเที่ยวโดยชุมชนและสัมภาษณ์เรื่องอื่นๆ โดยให้อิสระในการตอบคำถาม

รูปที่ 1 บรรยากาศการสนทนากลุ่มย่อย
ที่มา : Researchers (2016)

รูปที่ 2 บรรยากาศการสนทนากลุ่มแบบเจาะจง
ที่มา : Researchers (2016)

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Corbin & Strauss, 2008; Creswell, 2009)

3.1) การรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ ได้จากการลงพื้นที่ชุมชนอีสานล้านนา อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ใช้การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยได้เข้าร่วมกิจกรรมทางประเพณีวัฒนธรรม เช่น พิธีบายศรีสู่ขวัญ กิจกรรมรำฟ้อนต้อนรับนักท่องเที่ยว และกิจกรรมการทำอาหาร การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ได้แก่ การประกอบอาชีพทอผ้า ทำสวน ทำนา การแสดงของชุมชนชาวอีสานล้านนา

3.2) การรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ จากเอกสาร ตำรา งานวิจัย บทความที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ข้อมูลจากการสังเกตการณ์และการบันทึกภาพ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร และการลงภาคสนามมาสรุปผล เพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ทั้งนี้เพื่อความแม่นยำ (Validity) และความเชื่อถือได้ (Reliability) ของข้อมูลจึงได้นำวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Methodology Triangulation) มาประกอบ 2 ด้าน ดังนี้ 1) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) คือ การตรวจสอบแหล่งที่มา 3 แหล่ง ได้แก่ เวลา สถานที่และบุคคล ซึ่งการเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลจะดำเนินการสร้างกรอบตารางกำหนดการในการเก็บข้อมูลในห้วงเวลาและสถานที่ที่ต่างกันรวมถึงการใช้บุคคลที่ต่างกันในการเก็บข้อมูล

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องการสร้างความเข้มแข็งของทุนมนุษย์ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) การสนทนากลุ่มย่อย (Small Group Discussion) และการสนทนากลุ่มแบบเจาะจง (Focus Group) พบว่า

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาเรื่องการสร้างความเข้มแข็งของทุนมนุษย์ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

	ผู้ให้ข้อมูล	ประเด็น	ผลการศึกษา
การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)	<ul style="list-style-type: none"> จำนวน 3 คน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือก คือ อาศัยอยู่ในชุมชนอีสานล้านนา ไม่น้อยกว่า 30 ปี ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้ให้บริการรถอีต๊อก ผู้ประกอบการร้านค้า และผู้ประกอบการสินค้าทางการเกษตร 	<ul style="list-style-type: none"> ด้านความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการพัฒนาทุนมนุษย์และบทบาทการทำงานด้านการท่องเที่ยว ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 	<ul style="list-style-type: none"> ความรู้แบบผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น นำวิถีแบบชาวอีสานมาประยุกต์ใช้กับวิถีแบบล้านนา เช่น การประกอบอาหาร การทอผ้า มีลายผ้าที่มีเอกลักษณ์ของชาวอีสานล้านนา การพัฒนาทุนมนุษย์ มีการจัดอบรมจากภาครัฐบาล และจากสถาบันการศึกษา เช่น จากมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย มาช่วยสอนภาษาอังกฤษให้การทำงานด้านการท่องเที่ยวจะเป็นอาชีพเสริม อาชีพหลักคือทำการเกษตร ทำไร่ ทำนา ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนพยายามที่จะรักษาสิ่งแวดล้อม โดยการใช้สารเคมีในการทำการเกษตรให้น้อยที่สุด ผลิตภัณฑ์อิงธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ เช่น ถั่ว ดาวอินคา เสาวรส ไม่ผ่านการแปรรูปมากนัก
การสนทนากลุ่มย่อย (Small Group Discussion)	<ul style="list-style-type: none"> จำนวน 4 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 2 คน เกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้สัมภาษณ์ คือ เป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่อีสานล้านนา ไม่น้อยกว่า 20 ปี 	<ul style="list-style-type: none"> ด้านความรู้และภูมิปัญญา ด้านการพัฒนาทุนมนุษย์และบทบาทการทำงานด้านการท่องเที่ยว ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 	<ul style="list-style-type: none"> ความรู้ในการประกอบอาชีพ ชาวบ้านต้องการพัฒนาให้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การทำนาเกี่ยวข้าว กรีดยาง

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาเรื่องการสร้างความเข้มแข็งของทุนมนุษย์ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (ต่อ)

	ผู้ให้ข้อมูล	ประเด็น	ผลการศึกษา
<p>การสนทนากลุ่มย่อย (Small Group Discussion) (ต่อ)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ผู้ให้ข้อมูล คือ กลุ่มผู้นำชุมชน และผู้ประกอบการที่พักโฮมสเตย์ 		<ul style="list-style-type: none"> ด้านการพัฒนาทุนมนุษย์มีการไปอบรมความรู้ในการจัดการการท่องเที่ยว แต่ปัญหาคือ กลุ่มผู้นำชุมชนยังมีแค่ผู้ใหญ่ที่เป็นหลักในการจัดการ การมีตัวแทน และคณะทำงาน เป็นสิ่งจำเป็นจะต้องจะต้องพิจารณาต่อไป ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชาวบ้านใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ พออยู่พอกิน ปลูกผักไร้สารพิษ มีการหมุนเวียน กระจายรายได้ในกลุ่ม เมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชน
<p>การสนทนากลุ่มแบบเจาะจง (Focus Group)</p>	<ul style="list-style-type: none"> มีผู้เข้าร่วมสนทนาจำนวน 12 คน แบ่งออกเป็น เพศชาย 5 คน เพศหญิง 7 คน เกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้สัมภาษณ์ คือ มีอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนอีสาน ล้า นามาไม่น้อยกว่า 35 ปี ผู้ให้ข้อมูล คือ กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มผู้อาวุโสท้องถิ่น และปราชญ์ชาวบ้าน 	<ul style="list-style-type: none"> ด้านความรู้และภูมิปัญญา ด้านการพัฒนาทุนมนุษย์ และบทบาทการทำงานด้านการท่องเที่ยว ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 	<ul style="list-style-type: none"> ความรู้และภูมิปัญญาด้านประเพณี วัฒนธรรม เช่น บายศรีสู่ขวัญ การรำฟ้อนเซิ้ง เซ็ดสิงโต เป็นสิ่งที่ชาวบ้านพยายามที่จะสืบทอดให้เยาวชนรุ่นหลังได้เป็นมรดกทางวัฒนธรรม การเข้ามาของนักท่องเที่ยว จะช่วยให้มีการแลกเปลี่ยนความคิด ความรู้ และวัฒนธรรมระหว่างชาวบ้านกับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ด้านการพัฒนาทุนมนุษย์ และด้านการท่องเที่ยว การศึกษา และการสร้างเครือข่าย จะช่วยทำให้ชุมชนเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตัวเองได้ ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การรักษาระบบนิเวศ และสิ่งแวดล้อม คือ การอนุรักษ์ไว้ซึ่งวิถีชีวิตที่เรียบง่ายอิงธรรมชาติเป็นหลัก

1. ผลการศึกษาศักยภาพทุนมนุษย์ด้านการท่องเที่ยวของชาวอีสานล้านนา พบว่า

1.1) ด้านความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

การดำเนินงานด้านการจัดการการท่องเที่ยวมีกลุ่มผู้นำชุมชนเป็นกำลังสำคัญการขับเคลื่อนในการจัดการและบริหารการทำงานเพื่อให้สอดคล้องกันทั้งในส่วนของการความต้องการของผู้มาเยือนและความสามารถในการรองรับของผู้ให้บริการในชุมชน มีการสับเปลี่ยนหมุนเวียนการทำงานของคนในชุมชน เพื่อให้มีการกระจายรายได้และผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมและทั่วถึงกัน มีการจัดลำดับของการรับลูกค้าของสมาชิกในกลุ่ม ปัญหาที่พบจากการให้บริการทางการท่องเที่ยว คือ ชาวบ้านไม่สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้หรือแม้กระทั่งพูดภาษาไทยภาคกลางได้ พูดได้เฉพาะภาษาท้องถิ่น ซึ่งอีกมุมหนึ่งก็นับเป็นเสน่ห์ของชาวบ้าน ถือเป็น การเผยแพร่วัฒนธรรมอีกทางหนึ่ง

การพัฒนาบุคลากรเพื่อให้สามารถให้บริการด้านการท่องเที่ยว เช่น การให้บริการบ้านพักโฮมสเตย์ การจัดทำฐานการเรียนรู้ต่างๆ การสาธิตการทำอาหาร การทำอาหาร และแหล่งเรียนรู้การเพาะเลี้ยงจิ้งหรีด ปัจจุบันพบว่าผู้ให้บริการในด้านดังกล่าว มีลักษณะการทำงานตามวิถีชีวิตแบบชาวบ้าน การรับรองผู้มาเยือนหรือนักท่องเที่ยว ใช้เวลารว่างจากการทำงานประจำมาให้บริการ และหากไม่มีการนัดหมายหรือติดต่อล่วงหน้าก็จะเป็นการไม่มีความพร้อมในการให้บริการ ซึ่งผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยวควรมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีพร้อมที่จะให้ความรู้ ถ่ายทอดประสบการณ์ให้กับผู้มาเยือนได้ฟังอย่างเต็มใจ มีบุคลิกภาพที่ดี สุภาพ มีความรู้ดีในสิ่งที่นำเสนออย่างลึกซึ้ง พูดจาไพเราะน่าฟัง และมีความรักในงานที่ทำ ทั้งหมดนี้จะถูกแสดงออกมาในคำพูด ท่าทาง สีหน้าและแววตา ผู้ให้ข้อมูลถือเป็นกุญแจแห่งความสำเร็จของการท่องเที่ยวชุมชน เนื่องจากเป็นคลังความรู้ที่เดินได้ มีจิตวิญญาณและสามารถให้คำตอบและมีปฏิสัมพันธ์ด้วยได้ ส่งเสริมให้ผู้ให้บริการทางการท่องเที่ยวและชาวบ้านในชุมชนมีจิตบริการ ยินดีต้อนรับนักท่องเที่ยว มีน้ำใจ และยินดีตอบคำถามของนักท่องเที่ยว

สิ่งสำคัญในการจัดการการท่องเที่ยว คือ การทำให้ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของทรัพยากรและเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโดยเริ่มจากการพัฒนาตนเองและสังคม พึ่งสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมทั้งในส่วนของเจ้าบ้านและผู้มาเยือนในชุมชน

การส่งเสริมให้ระบบการจัดการเพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน โดยใช้กิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ยกตัวอย่างเช่น กิจกรรมทำอาหาร ชาวบ้านจะให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสเก็บผักสด พริก กระเทียมและวัตถุดิบอื่นๆ ที่ชาวบ้านปลูกไว้ปลอดสารพิษ เพื่อประกอบอาหารโดยให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการประกอบอาหารมื้อนั้น ในกระบวนการนี้นักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้วัฒนธรรมการทำอาหารของชาวบ้านซึ่งเป็นวัฒนธรรมผสมผสานของชาวอีสานและชาวล้านนา ความสนุกและเพลิดเพลิน ความตื่นเต้นที่ได้ลิ้มลองรสชาติของตนเองนั้นจะเป็นตัวช่วยให้กิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนประสบความสำเร็จ เพิ่มคุณค่าจากการเรียนรู้สู่ประสบการณ์อันล้ำค่าของนักท่องเที่ยวผู้มาเยือนในชุมชนนั้นๆ

การเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน จะช่วยส่งเสริมกันและกัน เช่น การสร้างถนน การมีไฟฟ้า น้ำประปา ระบบสาธารณสุขโรค การมีป้ายบอกทางสิ่งเหล่านี้ นอกจากจะถูกสร้างมาเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ชุมชนท้องถิ่นเองก็ยังสามารถได้รับประโยชน์จากการมีสิ่งอำนวยความสะดวกความสะดวกเหล่านี้อีกด้วย

การสร้างเครือข่ายระหว่างชุมชนนับเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนในการจัดการด้านกลไกการทำงาน เครือข่ายที่ไม่ยั่งยืนที่มุ่งเน้นแต่ผลประโยชน์ชั่วคราว จะให้ความสำคัญในเรื่องจำนวนของนักท่องเที่ยวเท่านั้น หากแต่เป้าประสงค์ของการสร้างเครือข่าย คือการส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกัน แลกเปลี่ยนข้อมูลและเรียนรู้ซึ่งกันและกัน การเรียนรู้จากข้อผิดพลาดของชุมชนอื่น การเรียนรู้จากความสำเร็จของการทำงานจากชุมชนอื่นๆ และนำมาพัฒนาปรับปรุงในชุมชนของตนให้ดีขึ้นเรื่อยๆ จึงจะเรียกว่าเป็นการสร้างเครือข่ายเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง

2. ผลการพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ด้านการท่องเที่ยวของชาวอีสานล้านนาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มีดังนี้

2.1) ด้านการพัฒนาทุนมนุษย์และบทบาทการทำงานด้านการท่องเที่ยว

การพัฒนาทุนมนุษย์เพื่อการท่องเที่ยว โดยพัฒนาคน ความคิด ความเข้าใจ เริ่มจากการค้นหาตัวเองของชุมชนยึดตามเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ที่เป็นตัวเอง ยึดหลักปรัชญาตามพระราชดำรัสของในหลวงรัชกาลที่ 9 ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงคือ การดำเนินทางสายกลาง พอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี โดยใช้ความรู้และคุณธรรมในการขับเคลื่อน เพื่อให้เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมมีความสมดุลและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ส่งเสริมให้มีการพัฒนาความสามารถคิดวิเคราะห์งานของตนเองและองค์กรของตนโดยจัดให้มีการอบรม มีพี่เลี้ยงให้คำแนะนำ เปิดโอกาสให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของการพัฒนาชุมชน มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับพัฒนาความชำนาญในการจัดการการท่องเที่ยว การกระจายบทบาทการทำงานแบ่งบทบาทการทำงานของผู้หญิง ผู้ชายวัยหนุ่มสาวและผู้อาวุโสให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น (Kasai, P., & Phansita, N., 2016) ส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ระหว่างคนในชุมชนกับคนต่างวัฒนธรรม เพื่อเปิดมุมมองใหม่ๆ แลกเปลี่ยนเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ทำความเข้าใจกับความแตกต่างของกันและกัน เรียนรู้และยอมรับของคนแต่ละวัฒนธรรม

การจัดการเรื่องกระจายผลประโยชน์จากการทำงานด้านการท่องเที่ยว ให้ผลตอบแทนอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง มีการกระจายรายได้สู่สาธารณะประโยชน์สาธารณูปโภค ถนน ทางเดิน น้ำ ไฟที่คนในชุมชนทุกคนสามารถใช้ประโยชน์และเป็นเจ้าของร่วมกัน ชุมชนได้ประโยชน์จากการพัฒนาชุมชนโดยการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของประชากรในท้องถิ่นในการดูแลและรักษาไว้

2.2) ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การจัดการด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยคำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมในชุมชนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสืบสานวัฒนธรรมดั้งเดิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเพณีและวัฒนธรรมที่มีคุณค่าของชาวอีสานล้านนา การอนุรักษ์ไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมของการฟ้อนรำ การรำเซิ้ง วัฒนธรรมการประกอบอาหาร การอยู่อาศัยแบบพี่น้อง ให้ความไว้วางใจกันและกันของคนในชุมชน

การจัดการความสามารถในการรองรับด้านสังคมวัฒนธรรม ด้านความรู้สึกในปริมาณที่จะไม่ทำให้ความเป็นส่วนตัวของทั้งสองฝ่ายคือคนในชุมชนและผู้มาเยือนถูกรบกวนมากเกินไป ส่งเสริมให้บรรยากาศในการจัดการการท่องเที่ยวเป็นไปอย่างดีมีความเต็มใจและพึงพอใจของทั้งสองฝ่ายทั้งเจ้าบ้านและผู้มาเยือน

การอภิปรายผล

อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้

1. ศักยภาพทุนมนุษย์ด้านการท่องเที่ยวของชาวอีสานล้านนา สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่มีหน้าที่รับผิดชอบด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ควรนำไปพิจารณาเพื่อประโยชน์ในการนำไปใช้ดังนี้

1.1) ศักยภาพทุนมนุษย์ด้านการท่องเที่ยวของชาวอีสานล้านนา การพัฒนาคนโดยเริ่มจากการพัฒนาตนเองความคิด ความเข้าใจ ทักษะความรู้ความสามารถ การสร้างจิตสำนึกความเป็นเจ้าของ ทรัพยากรร่วมกัน การรวมกลุ่มสร้างเครือข่ายทางสังคม ซึ่งถ้าชุมชนมีความเข้มแข็งก็จะสามารถมีอำนาจต่อรองกับภายนอก ผู้ที่เข้ามาลงทุนประกอบธุรกิจได้ มีสิทธิในการจัดการทรัพยากรที่เป็นผลประโยชน์ของชุมชนอย่างแท้จริง

1.2) ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวในภาคเหนือ ทั้งในส่วนของภาครัฐและเอกชนผู้ประกอบการ ด้านโฮมสเตย์ ร้านอาหาร เกษตรกร ได้เสนอสิ่งที่ต้องการ คือ อยากเป็นที่รู้จัก มีชื่อเสียง ต้องการรางวัลจากเดิมที่ซึ่งมีความโดดเด่นด้านการชนะเลิศการประกวดหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงระดับประเทศ จากจุดนี้เองทำให้เป็นจุดเริ่มต้นในการเป็นที่รู้จักและมีชื่อเสียงเป็นแรงบันดาลใจของคนในชุมชนที่จะสืบสานความดีการพัฒนาชุมชนเพื่อเป็นที่รู้จักมากขึ้นไปอีก

1.3) ผู้ประกอบการที่พักโฮมสเตย์ มีปัญหาด้านไม่เป็นตัวของตนเอง จากการเดินทางไปศึกษาดูงานจากที่อื่นและนำมาปรับปรุงโฮมสเตย์ของตนเอง จึงเห็นได้ว่าการตกแต่งบ้านพัก สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ และการต้อนรับแขกผู้เข้าพักคล้ายกับการให้บริการของรีสอร์ทและโรงแรม ข้อดีก็คือสามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้มาเยือนได้อย่างดี สะดวกสบาย แต่ในขณะเดียวกันทำให้สูญเสียอัตลักษณ์ของวิถีชีวิตของชาวบ้าน การอยู่อาศัยแบบอิงธรรมชาติ นักท่องเที่ยวจะไม่ได้สัมผัสถึงบรรยากาศที่แท้จริงแบบที่ชาวบ้านใช้ชีวิตในทุกๆวันแต่กลับได้สัมผัสกับความรู้สึกรักการเข้าพักรับการเตรียมการเพื่อรับรองต้อนรับนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายเป็นอย่างยิ่งเพราะความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนไม่ได้ถูกนำมาใช้อย่างเต็มศักยภาพ แต่ถูกครอบงำไปโดยที่มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการแข่งขันด้านธุรกิจ เปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงสังคมวัฒนธรรม เป็นความสัมพันธ์เชิงธุรกิจที่มุ่งเน้นเรื่องรายได้และจำนวนนักท่องเที่ยว

2. การพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ด้านการท่องเที่ยวของชาวอีสานล้านนาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จากการศึกษาพบว่า

เครื่องมือสำคัญที่จะทำให้การพัฒนาทุนมนุษย์ด้านการท่องเที่ยว คือ การมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกันในการร่วมกันจัดการและส่งเสริมการจัดการ ชุมชนจะต้องมีแรงขับเคลื่อนไปในทิศทางเดียวกันเห็นประโยชน์ของส่วนรวมเพื่อช่วยยกระดับคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แต่ยังคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของชุมชนชาวอีสานล้านนา

การทำงานของชุมชนและประชากรในท้องถิ่นมีส่วนร่วมกับการตัดสินใจ การทำงานในทุกๆ มิติ เพื่อส่งเสริมความรู้สึกของการเป็นเจ้าของ การส่งเสริมให้มีกระจายรายได้และยกระดับคุณภาพชีวิตอย่างเป็นระบบ มีการตรวจสอบได้ โดยการจัดตั้งคณะทำงานที่ดูแลเรื่องผลประโยชน์ของชุมชนร่วมกัน

การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยจัดให้มีการศึกษาดูงานระหว่างกันของการท่องเที่ยวโดยชุมชน การสร้างกิจกรรมเพื่อสร้างพลังของเครือข่ายให้มีความเป็นหนึ่งเดียวกัน จัดให้มีองค์กรพี่เลี้ยงที่จะทำงานร่วมกับชุมชนช่วยสนับสนุนท้องถิ่นในเรื่องการท่องเที่ยว โดยให้ความสำคัญกับรักษาความสัมพันธ์ระหว่าง

ตนเองกับภาคี สร้างความร่วมมือกับคนและหน่วยงานภายนอกที่จะช่วยสนับสนุนด้านทรัพยากรและ
ความรู้ต่างๆ การสร้างจิตสำนึกที่ดีของคนในชุมชนและผู้มาเยือนเพื่อสร้างความรับผิดชอบต่อตนเอง
และสังคมที่อยู่ร่วมกันและระมัดระวังการทำกิจกรรมทางการท่องเที่ยวไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือ
กระทบให้น้อยที่สุดต่อแหล่งน้ำ อากาศ ดิน และธรรมชาติที่ชุมชนต่างเป็นเจ้าของร่วมกัน

ข้อเสนอแนะ

1. หน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบด้านการท่องเที่ยวท้องถิ่น ควรนำไปพิจารณาเพื่อหาแนวทางใน
การสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนชาวอีสานล้านนา ตามความต้องการในด้านต่างๆ การประชาสัมพันธ์
การพัฒนาบุคลากร ทักษะ ความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยว

2. กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ควรจัดให้มีการอบรม พัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว จัดให้
มีพี่เลี้ยงให้คำปรึกษาและช่วยสนับสนุนทรัพยากรด้านข้อมูลต่างๆให้แก่ชุมชน

3. สำนักงานกระทรวงการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย ควรส่งเสริมเรื่องการสร้างเครือข่ายชุมชนให้
เข้มแข็ง มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน จัดให้มีกิจกรรมกระชับความสัมพันธ์ เพื่อให้เกิดความร่วมมือกัน
ในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวชุมชน

4. นักวิชาการ นักวิจัย ควรวิจัยและพัฒนามาตรฐานด้านการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวโดย
ชุมชนเพื่อให้การให้บริการด้านการท่องเที่ยวได้มาตรฐานสากล พร้อมทั้งจะตอบสนองต่อความต้องการของ
ตลาดกลุ่มนักท่องเที่ยวคุณภาพได้

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญ รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงวงศ์ อาจารย์ประจำสถาบันวิจัยประชากร
และสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ผู้ให้ความรู้เรื่องการวิจัยเชิงคุณภาพและให้ความกรุณาในการเป็นพี่เลี้ยง
และที่ปรึกษาในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลในชุมชนชาวอีสานล้านนา ขอบพระคุณคณะศิลปศาสตร์ ภาควิชา
การโรงแรมและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยสยามในการอนุเคราะห์เวลาในการลงพื้นที่ศึกษาวิจัย
ขอบพระคุณชุมชนชาวอีสานล้านนาผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม ตลอดจนการให้
ข้อมูลต่างๆ ตลอดการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้

References

- Bailee, Chatjariya., Phon-ngam, Prakorb., & Jittaisong, Orathai. (2015). Strengthening Human Capital in the Northeastern Tourism Management to be a Tourist Site for the ASEAN Economic Community. *Journal of Valaya Alongkorn Rajabhat University*, 9(3), 147-159.
- Baum, T. (2007). Progress in Tourism Management Human Resources in Tourism: Still Waiting for Change. *Tourism Management*, 28, 1383-1399.
- Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1980). Participation's Place in Rural Development: Seeking Clarity through Specificity. *World Developments*, 8, 213-235.
- Corbin, J., & Strauss. (2008). **Basic of Qualitative Research**. London, England: Sage.
- Creswell, J. W. (2009). **Research Design: Qualitative, Quantitative and Mixed Methods Approaches**. 3rd ed. Los Angeles: Sage.
- Erwin, W. (1976). **Participation Management: Concept, Theory and Implementation**. Atlanta.
- Gatewongsa, Krittayawadee., Buapaun, Nakarn., & Pethjul, Siwawong. (2012). Community Strengthening Among the Changes by a Grounded Theory Study : A Case Study of the Farmer Community School. *Lampang Rajabhat University Journal*, 1(1), 12-24.
- Goodwin, H., & Santilli, R. (2009). **Community-Based Tourism : A Success?**. ICRT Occasional Paper 11, 1-37.
- Kasai, Praweena., & Phansita, Nalinee. (2016). The Needs of Training and Development and Career Planning of Dusit Thani College's Instructors. *Journal of Dusit Thani College*, 10(2), 77-92.
- Kornpetpanee, Suchada., Suksawang, Poonpong., Varakantsiri, Wanlada., Seesai, Supparak., & Thiamtham Thuttarit. (2007). Community Participation in Managing the Impact of Firefly Tourism in Khlong Amphawa, Samut Songkhram Province. *Journal of Education Research and Measurement Burapha University*, 5(2), 118-135.
- Kusluvan, S., Kusluvan, Z., Ilhan, I., & Buyruk, L. (2010). The Human Dimension A Review of Human Resources Management Issues in the Tourism and Hospitality Industry. *Cornell Hospitality Quarterly*, 51(2), 171-214.
- Nelson, N., & Wright, S. (1995). **Power and Participatory Development : Theory and Practice**. ITDG Publishing.
- Okazaki, E. (2008). A Community-Based Tourism Model : Its Conception and Use. *Journal of Sustainable Tourism*, 16(5), 511-529.

- Prasongthan, Supapron. (2013). Social Capital Potentiality for Creative Community Based Tourism : The Study of Tai Puan Community, Pak Plee District, Nakron Nayok Province. *Journal of Social Sciences*, 16(January – December).
- Ryan, C. (1995). **Research Tourist Satisfaction: Issues, Concepts, Problems**. London, England: Routledge.
- Scheyvens, R. (2002). **Tourism for Development : Empowering Communities**. Pearson Education.
- Suansri, Potjana. (2003). **Community Based Tourism Handbook**. Bangkok: Tourism Project for Life and Nature. (in Thai)
- Tawinwadee, Bureekul. (2008). **Participation: Conceptual Theoretical Framework**. King Prajadhipok's Institute. (in Thai)
- Wedchayanon, Nisada. (2008). **New Dimension in Human Capital Management (Managing Talent)**. Graduate School of Public Administration, National Institute of Development Administration.
- White, A. T. (1982). **Why Community Participation? A Discussion of the Argument Community Participation : Current Issue and Lesson Learned**. United Nations Children's Fund, 1-18.